

persbericht

Parnassusplein 5
Postbus 16164
2500 BD Den Haag
T 070 340 70 00
F 070 340 70 44
www.scp.nl

Inlichtingen bij
Quirine van der Hoeven
q.m.vanderhoeven@minocw.nl
T 070 4122315

Eerste vergelijkend onderzoek cultuurbeleid in Nederland en Vlaanderen

Van Anciaux tot Zijlstra. Cultuurbeleid en cultuurparticipatie in Nederland en Vlaanderen.

Den Haag, 14 februari 2012

Van Anciaux tot Zijlstra is de titel van het proefschrift dat drs. Quirine van der Hoeven op 14 februari zal verdedigen aan de Universiteit Utrecht. Hierin vergelijkt zij het beleid van de Nederlandse rijksoverheid en de Vlaamse Gemeenschap om de cultuurparticipatie te bevorderen.

Het onderzoek start met het beleid van Bert Anciaux, in de periode 1999-2009 Vlaams minister van Cultuur en eindigt met het beleid van Halbe Zijlstra, die in 2011 een omslag in het Nederlandse cultuurbeleid aankondigde.

Al tientallen jaren is het stimuleren van de cultuurparticipatie een belangrijke doelstelling van het cultuurbeleid in Nederland en Vlaanderen. De cultuurdeelname is ongelijk verdeeld over de bevolking. Hogeropgeleiden gaan vaker naar klassieke concerten en de bibliotheek en zijn zelf als amateur ook meer actieve kunstbeoefenaars.

De verschillen tussen Nederland en Vlaanderen zijn niet groot. In Nederland brengt 27% van de bevolking jaarlijks minstens één keer een bezoek aan toneel, 5% aan ballet. 41% gaat naar een museum. In Vlaanderen wordt de deelname per 6 maanden gemeten: 31% van de Vlamingen gaat elk half jaar naar theater of dans en 28% naar een museum of tentoonstelling.

De toename van het opleidingsniveau heeft niet geleid tot een sterke nieuwe aanwas van cultuurliefhebbers. *Van Anciaux tot Zijlstra* laat zien hoe de overheid heeft geprobeerd om bij de brede lagen van de bevolking belangstelling voor cultuur te stimuleren.

Cultuur in Vlaanderen, kunsten in Nederland

Cultuur was de eerste bevoegdheid die de Vlaamse Gemeenschap kreeg toebedeeld bij de Belgische staatsvorming in 1970. De Vlaamse Gemeenschap bestaat uit de inwoners van het Vlaams gewest en de Nederlandstalige inwoners van Brussel. Cultuur werd gezien als een belangrijk middel om de Vlamingen te emanciperen. Cultuurspreiding was de belangrijkste doelstelling van het cultuurbeleid.

In Vlaanderen heeft het begrip 'cultuur' een brede betekenis. Ook nu nog zijn het verenigingsleven en het jeugdwerk belangrijke aandachtspunten in het Vlaamse cultuurbeleid.

In Nederland is het accent in toenemende mate komen te liggen op het kunsten- en erfgoedaanbod. Anders dan in Vlaanderen heeft het cultuurbeleid geen verbinding meer met het welzijnsbeleid.

Veel culturele centra in Vlaanderen, grootschalig kunstenaanbod in Nederland

Verspreid over Vlaanderen liggen meer dan 200 culturele centra, die vanaf de jaren zestig op initiatief van de Vlaamse overheid zijn gebouwd. Het zijn lokale centra met een divers cultuuraanbod van tentoonstellingen tot cabaretvoorstellingen, waarmee ze een breed publiek bereiken. De Vlaamse overheid ondersteunt nu nog ruim 60 cultuurcentra.

Daarnaast subsidieert de Vlaamse overheid 22 kunstencentra, die meer gericht zijn op de vernieuwende kunsten en ondersteunt de minister van Cultuur dans-, muziek-, en theatergezelschappen die deze podia bespelen. Uiteraard zijn er daarnaast de klassieke grote schouwburgen, concertzalen en theaters, die ook steun van de overheid ontvangen.

In Nederland heeft de rijksoverheid andere keuzen gemaakt. De sociaal-culturele centra en podia voor toneel, dans en muziek zijn als voorziening een zaak van de gemeenten. Het Rijk is verantwoordelijk voor het aanbod op de podia en voor de kwaliteit en spreiding van het kunstenaanbod.

In Nederland staat de Rijksoverheid meer op afstand, veel taken zijn overgedragen aan gemeenten of fondsen, zoals het Fonds Podiumkunsten. De nadruk in het beleid van het Rijk is steeds meer op het grootschalige aanbod en de ondersteuning van de voormalige rijksmusea komen te liggen. In Vlaanderen heeft de minister van Cultuur de touwtjes steviger in handen, hij neemt ook directe verantwoordelijkheid voor kleine projectsubsidies en voor ondersteuning van podia. De financiële betrokkenheid bij musea is in Nederland opvallend groter dan in Vlaanderen, waar mensen vooral op lokaal niveau steun krijgen.

Vernieuwing en verbreding van het cultuuraanbod

Het door de overheid ondersteunde aanbod heeft zich in Vlaanderen en Nederland in grote lijnen op vergelijkbare wijze vernieuwd en verbreed. Wel ging de Vlaamse minister verder in het ondersteunen van laagdrempelige cultuurvormen, zoals circus en popmuziek. In Nederland bleef de nadruk sterk liggen op artistieke kwaliteit als belangrijkste beoordelingscriterium.

Zowel in Nederland als in Vlaanderen heeft de uitbreiding van het aanbod niet geleid tot een breder publieksbereik.

Van aanbod naar publiek

In de periode 1999-2009 verschoof zowel in Nederland als in Vlaanderen het accent binnen het beleid naar het publiek. In Nederland en Vlaanderen werden veel inspanningen verricht om kinderen en jongeren te betrekken, zowel door cultuureducatie als door het verlagen van de prijs voor een kaartje. In Vlaanderen werd daarnaast beleid gevoerd om kwetsbare groepen te bereiken, zoals mensen die in armoede leven en allochtonen. In Nederland werd het beleid in de onderzochte periode steeds meer generiek, niet meer gericht op specifieke doelgroepen. Alleen de cultuureducatie is vrijwel uitsluitend gericht op schoolgaande kinderen en jongeren. Bij de zuiderburen is het educatiebeleid nadrukkelijk ook bedoeld voor volwassenen. Het Nederlandse beleid kenmerkte zich in de periode 1999-2009 door intensieve samenwerking tussen 'Onderwijs' en 'Cultuur'. In Vlaanderen kwam deze samenwerking veel minder van de grond. Belangrijk verschil is er in het buitenschoolse kunstonderwijs. De centra voor de kunsten zijn in Nederland een verantwoordelijkheid van de gemeenten, in Vlaanderen vallen ze onder het ministerie van Onderwijs. Het Vlaamse buitenschoolse cultuuronderwijs is een stuk goedkoper: de tarieven zijn wettelijk vastgelegd en bedragen maximaal 2,49 euro per uur. In Nederland kost een les minimaal 4,40 euro per uur.

Resultaten van het beleid

In dit onderzoek is voor het eerst het Vlaamse en Nederlandse cultuurbeleid systematisch vergeleken en zijn de overeenkomsten en verschillen beschreven. Aan beide zijden van de grens doet de overheid forse investeringen in cultuur. In Vlaanderen ging in 2009 451 miljoen euro naar cultuur, waarvan 181 miljoen euro naar de kunsten, 39 miljoen euro naar erfgoed en in totaal 172 miljoen euro naar lokale cultuur (culturele centra, bibliotheken) en verenigingen. Het cultuurbudget in Nederland, qua inwoners ruim tweeënhalf keer groter, bedroeg in 2009 917 miljoen euro. 410 miljoen euro hiervan ging naar de kunsten en 334 miljoen euro naar cultureel erfgoed.

Alle pogingen ten spijt blijft het lastig om de doelstellingen van cultuurspreiding te realiseren. De subsidies van de overheid blijven vooral ten goede komen aan een hogeropgeleid en autochtoon publiek, zowel in Nederland als in Vlaanderen. Bovendien is in beide landen het gros van de subsidies gericht op de instandhouding van het aanbod.

Wel is er op een aantal punten sprake van een aanzienlijk verschil in uitgangspunten en aanpak. De Vlaamse benadering legt de nadruk op 'spelen', op de actieve cultuurdeelname, het collectief en het proces. Nederland gaat eerder uit van een 'topsportmentaliteit': het individu staat centraal, de nadruk ligt op artistieke kwaliteit en excellentie van het kunstenaarsaanbod. Het onderzoek maakt de overeenkomsten en verschillen tussen Nederland en Vlaanderen duidelijk, maar laat geen conclusie toe dat Nederland of Vlaanderen het beter of slechter doet op het gebied van het cultuurbeleid.

Quirine van der Hoeven is senior beleidsmedewerker bij de directie Kunsten van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daar houdt ze zich bezig met beleidsontwikkeling op het gebied van architectuur, creatieve industrie en ondernemerschap. In 2005 publiceerde zij bij het Sociaal en Cultureel Planbureau *De Grens als spiegel. Een vergelijking van het cultuurbestel in Nederland en Vlaanderen* dat diende als basis voor dit onderzoek.

Sociaal en Cultureel Planbureau, februari 2012, ISBN 9789037705836. Prijs € 32,50. Te bestellen of downloaden via www.scp.nl

Persbericht

Voor meer informatie over de inhoud van deze publicatie: Quirine van de Hoeven (momenteel werkzaam bij het ministerie van OCW), tel. 070 – 4122315, g.m.vanderhoeven@minocw.nl

Voor algemene vragen: Irma Schenk, communicatieadviseur SCP, tel. 070 – 340 5605